

ПОСТСОЦІАЛЬНІСТЬ: ШИЗОАНАЛІЗ ЗАМІСТЬ ПСИХОАНАЛІЗУ

Полтавський факультет Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого

Проаналізовано відмінності психоаналізу та шизоаналізу. Висвітлено характер сучасного тлумачення соціальності та показано неспроможність психоаналізу відігравати провідну роль у житті людини та соціуму.

Вступ

Досить тривалий час представники інтелектуального загалу Західної Європи та США захоплювалися вченням З.Фрейда та його послідовників, намагаючись перетворити психоаналіз на панацею, здатну допомогти вилікувати будь-яку хворобу не лише окремої людини, а й суспільства в цілому. Проте у другій половині минулого століття ставлення до психоаналізу зазнає кардинальних змін завдяки діяльності французьких мислителів Ж. Дельоза та Ф. Гваттарі, які у своїй праці «Анти-Едіп: Капіталізм та шизофренія» оголосили психоаналіз (разом з політичною економією) засобами духовного придушення людини та людства.

Аналіз публікацій

Сьогодні в Росії та в Україні виходить значна кількість праць, де аналізуються нагальні проблеми сучасної західної філософії. Зокрема, варто відзначити дослідження П. Гайдено, А. Зотова, А. Михайлова, Н. Мотрошилової, А. Руткевича, Е. Соловійова та ін. в Росії, а також розробки українських дослідників: І. Бичка, Б. Головка, А. Ермоленко, А. Лоя, В. Лук'янець, В. Ляха, Є. Причепія, В. Табачковського, В. Ярошовця та ін. Філософський спадок Ж. Дельоза та Ф. Гваттарі неодноразово ставав об'єктом вивчення як вітчизняних, так і російських дослідників (Вайнштейн О., Заїченко Г., Зенкін С., Ільїн І., Соболев О., Хома О., Шевченко О. та ін.).

Постановка мети

Мета пропонованої статті – аналіз сутності класичного психоаналізу З. Фрейда та основних положень і понять концепції шизоаналізу Ж. Дельоза та Ф. Гваттарі – машина бажання, тіло без органів, виробництво бажання.

Основна частина

Об'єктом критики Дельоза та Гваттарі в класичному психоаналізі постає поняття Едіпа, що було догмою та знаменом цього напрямку, оскільки уособлювало родинне сузір'я в одній особі. Перед психоаналітиком постає нагальне завдання – поєднання цілком нормальних, позитивних комплексів з тими, котрі можна схарактеризувати як збочені та негативні, звідси такі образи Едіпа, що ними оперує психоаналіз: 1) Едіп відсерійний, з яким пов'язані потяги, афекти, спокуси та ваблення як цілком нормальні (позитивні), так і збочені (негативні); 2) Едіп відгруповий, необхідний для поєднання тих ліній спорідненості, які існують між предками та нащадками; 3) Едіп відструктурний, «котрий не вичерпується трикутником, але породжує всілякі можливі триангуляції, здійснюючи розподіл бажання, його об'єкта й закону в заданому просторі» [1, с. 67].

Сутність критики полягає в тому, щоб встановити, чи існує відповідність між Едіпом та виробництвом бажання, власне машинами бажання, зважаючи на те, що їх не можна редукувати ані до структур, ані до персоналій на кшталт «батько-мати-я», котрі конструюють реальність-у-собі, як вказують автори шизоаналізу, – «реальність «по той бік», або «попід» символічним і, тією ж мірою, «попід» уявним», тобто визначити, чи існує кореляція між машинами бажання та едіпівськими структурами.

Психоаналіз, що ґрунтується на Едіповому комплексі, завжди пов'язаний із минулим, а «йти вперед, чіпляючись за минуле, все одно, що тягнути за собою кайдани каторжника» [1, с. 335]; шизоаналіз, навпаки, протребує лише децицію істинних взаємин із зовнішнім світом, «децицію реальної реальності». Досить уже, – закликають Дельоз і Гваттарі, – едіпізувати соціальне поле, настає час шизофренізувати поле несвідомого, розірвавши тим самим тенета едіпізації, що скували суспільно-історичне поле, вивільнити виробництво бажання як єдину рушійну силу розвитку. Несвідоме однаковою мірою є структурованим та особистісним, бо воно – не уявне і не символічне, але постає як Реальність-у-собі, «неможлива реальність» та її виробництво.

Ж. Дельоз та Ф. Гваттарі неодноразово підкреслюють, що саме З. Фрейд першим встановив, що «в глибинах несвідомого гудуть машини бажання», і це відкриття виявилось у двох аспектах: 1) встановлення наявності безпосередньої конфронтації між виробництвом бажання та суспільним виробництвом, що є ідентичними за природою та відмінними за режимом; 2) встановлення наявності репресії, яка поширюється соціальною машиною на машини бажання, а в основі цієї репресії лежить відношення витіснення.

Виникає дикунський світ нестримного бажання, такий собі первинний хаос, а щоб перетворити його на

класичний упорядкований космос З. Фройд «створює» Едіпа і хаос гармонізується в дусі та на зразок грецької трагедії. «Великим відкриттям психоаналізу було відкриття виробництва бажання, виробництва несвідомого. Проте з приходом Едіпа це відкриття доволі швидко розчиняється у новому ідеалізмі; на місці фабрики несвідомого зведено античний театр, виробництво одиниць несвідомого перетворено на театральну виставу, а продуктивність несвідомого – на суто виражальну здатність (міф, трагедія, вигадка)» [1, с. 44].

Виробництво бажання та суспільне виробництво завжди існують у стані конфронтації, хоча вони ідентичні за природою, але відмінні за режимом. Разом з тим, машина бажання відчуває на собі репресії з боку соціальної машини. Завдяки утвердженню суверенного Едіпа картина змінюється: усі ланцюжки несвідомого, які раніше мали вигляд вільних асоціацій, виявляються подвійно однозначними, лінеарними, утвореними від деспотичного означального. «Все виробництво бажання сплющується й сплющується, підкоряється вимогам *репрезентації*, мракобісним іграм репрезентанта й репрезентуваного у репрезентації» [1, с. 71].

Якщо раніше несвідоме було продуктивним і мало здатність до відтворення бажання, то при домінуванні Едіпа воно стає здатним лише до самовираження (міф, трагедія, сновидіння). Світ нестримного дикунського виробництва бажання впорядковується, як в античній трагедії, а несвідоме потрапляє під «домашній арешт», оскільки воно виявляється повністю замкненим у родинному трикутнику.

Звісна річ, психоаналіз не в змозі цілковито ігнорувати виробництво бажання, котре за своєю природою залишається *не-едіпівським*, але здійснюється виключно в едіпівській системі координат. Єдине місце, де можуть функціонувати машини бажання, – подалі від кабінету психоаналітика, за кулісами едіпівського театру. Едіп привласнює собі виробництво бажання, а психоаналітик «перетворюється на вішалку для Едіпового вбрання, неабияку дійову особу антивиробництва у царині бажання» [1, с. 72]. Продуктивне несвідоме поступається місцем такому несвідомому, яке здатне самовиражатися лише в міфах, сновидіннях, трагедії, маренні.

Несвідоме невротизується і цілком замикається в межах єдиного трикутника, із заводу або майстерні перетворюється на театр, сцену, виставу, де панує класичний порядок репрезентації. Машини бажання при цьому нікуди не зникають, але місце їх у класичному едіпівському театрі – за кулісами. Суспільні відносини та метафізичні відношення існують «по тому» або «по той бік», тобто як такі, що не можуть безпосередньо інвестуватися бажаннями. Всі перервно-неперервні потоки машин бажання, що є завжди продуктивними та позитивними, проєктуються в одну й ту саму міфічну точку деспотичного означального. Суб'єкт завжди підпорядкований тиранічному цілісному об'єкту, постає як частковий об'єкт, що існує на тілі без органів і разом з потягом утворює машину бажання та вступає у відношення коннекції, диз'юнкції та кон'юнкції з іншими частковими об'єктами.

Психоаналіз описує бажання, котре витлумачується як виробництво, відповідно, бажання при цьому перетворюється на ідеалістичну побудову, яка визначає його перш за все як необхідність, потребу в реальному, втраченому об'єкті. Адже, споживаючи продукт виробництва бажання, ми його набуваємо, тим самим втрачаючи об'єкт бажання. Бажання має зовнішню здатність продукувати об'єкт (за допомогою зовнішніх причин та механізмів), а також – внутрішню, котра полягає в тому, що бажання породжує свій об'єкт у вигляді чогось нереального (галюцинації, фантазми), а причину цього нереального вбачає у самому бажанні. Тому зрозуміло, що реальність об'єкта як продукту бажання – це суто психічна реальність. Усе це дає Дельозу та Гваттарі підстави стверджувати, що у психоаналізі описується таке виробництво бажання, котре продукує фантастичні об'єкти. Саме тому й відбувається заміна фабрики, дивовижного заводу, Природи й Виробництва на нікчемний інтимний театр, головним режисером якого призначається «кульгавий деспот Едіп», а психоаналітик стає постановником у цьому театрі, замість того, щоб бути інженером чи механіком, займатися налагодженням виробництва, опікуватися носіями виробничих відносин та відносин антивиробництва.

Дельоз та Гваттарі вказують, що психоаналіз породжує фундаментальну ілюзію, яка спонукає нас вірити, що реальне виробництво бажання підвладне судові вищих інстанцій, які інтегрують його, підпорядковуючи трансцендентальним законам і примушуючи слугувати виробництву вищого соціального та культурного рівнів. Автори «Анти-Едіпа» апелюють до І. Канта, котрий, прагнучи розрізнити законне та незаконне застосування синтезів свідомості, запропонував іманентні критерії пізнання, таким чином викриваючи трансцендентальне застосування синтезів у тому вигляді, в якому вони виникли у метафізиці. За аналогією, французькі мислителі стверджують, що й шизоаналіз має здійснити революцію (подібну до критичної революції І. Канта) для викриття метафізики психоаналізу. Це має бути матеріалістична революція, спрямована на спростування едіпівської практики, бо лише викриваючи незаконне застосування синтезів несвідомого (характерне для едіпованого психоаналізу), можна поновити в правах трансцендентне несвідоме, яке треба визначити як іманентність критеріїв.

Диз'юнктивний синтез реєстрації призводить до того ж результату, що й синтез коннективний, оскільки також припускає подвійне використання: або іманентне, або трансцендентальне. Однак і в диз'юнктивному синтезі психоаналіз спирається на трансцендентальне застосування, що вводить виключення та обмеження в диз'юнктивну мережу. Едіп породжує і диференціації, які він упорядковує, і недиференційованість, тобто і впускає бажання до триангуляції, і забороняє задоволення бажання в термінах триангуляції, бо примушує

бажання обирати своїм об'єктом батьків як диференційовані персоналії і, під загрозою недиференційованості, забороняє Я задовольняти своє бажання за участю цих персоналій.

Родинна триангуляція виражає саме ті мінімальні умови, за яких Я диференційовано водночас за координатами покоління, статі і суспільного стану. Едіп одночасно породжує як диференціації, котрі він упорядковує, так і недиференційованість. Саме через нього до триангуляції потрапляє бажання, і саме він забороняє задовольняти бажання в термінах триангуляції «Едіп – це лабіринт; вийти з нього можна, лишень увійшовши туди (або примусивши увійти когось іншого). Едіп як проблема або як розв'язок – це два кінці лігатури, котра уповільнює і спиняє будь-яке виробництво бажання. Це закручування гайок, аби відтоді виробництво було вже не в змозі видавати будь-що, крім шуму. Несвідоме розчавлено, сплющено й сплющено, триангульовано, поставлено у ситуацію вибору, який не є його власним вибором. Усі виходи закорковані: скасовано будь-яке можливе застосування включених, необмежувальних поділів» [1, с. 96].

Ще одним недоліком психоаналізу Дельоз та Гваттарі вважають так званий «двокий (двоїстий) зв'язок» (double bind), коли ексклюзивна диз'юнкція (альтернатива) визначається за певним принципом, побудованим на підставі як мінімум двох членів або двох підмножин і сам увиходить до альтернативи. У такому розумінні Едіп подається як серія, що пробігає між невротичною ідентифікацією та нормальною інтеріоризацією. Єдиний спосіб уникнути double bind – звернення до тіла без органів.

Тіло без органів у своєму ідеальному вимірі стерильне, безплідне, непридатне до виробництва та споживання. Над ним домінують два потяги, добре знайомі нам ще з психоаналізу З. Фрейда, – Танатос та Ерос. Потяг до смерті дає можливість тілу без органів повернутися у своєрідний стан «нірвани», тобто стати безплідним, зупинити двигун, що призводить до виробництва, а бажання життя, навпаки, надихає ті життєві органи, котрі «начепилися» на тіло без органів. Наслідок боротьби двох потягів у тому, що машини бажання завжди працюють лише у пошкоджені стані, бо одночасно прагнуть і до саморуйнації, і до самозбереження.

Діалектика відносин машин бажання та тіла без органів має три етапи, які визначаються домінуванням в їхніх відносинах спочатку антипатії (відштовхування), потім – тяжіння, а врешті-решт – примирення.

Тілу без органів надзвичайно комфортно в його первинному стані, воно хизується своєю гладенькою, *непроникливою* поверхнею, йому зовсім не потрібні стогони та зойки надокучливих органів, воно, бідолашне, потерпає від машин бажання, котрі гвалтують його. Наслідок – виникнення параноїдальної машини, спроможної лише пручатися. Оговтавшись, тіло без органів не залишається в боргу і підступно заволодіває виробництвом бажання, але для цього йому потрібно із параноїдальної машини, котра могла лише з жомом та огидою відштовхувати бридкі органи-машини, перетворитися на чудовну машину, що досконало володіє мистецтвом зваблення, а оскільки цнота вже втрачена, органи вже начеплені й скинути їх неможливо, то чому б не побавитися ними, не побрязкати доскоху, втішаючись за наругу. Тішачись такою помстою, тіло без органів перетворюється на поверхню реєстрації, що поступово оволодіває не лише продуктивними силами, а й власне органами виробництва, перетворюючись для них на квазі-причину.

Незважаючи на це, тяжіння та відштовхування перебувають у стані постійної конфронтації, їхнє примирення можливе лише з виникненням третього типу механізму, котрий утворює нове сполучення тіла без органів та машин бажання – «машини целібату». Лише ця машина здатна здійснювати «справжнісіньке споживання – задоволення, що його можна схарактеризувати як автоеротичне, точніше автоматичне, що освячує торжество нового союзу, нового народження, нестямний екстаз, ніби ця машина вивільняє нові, необмежені можливості» [1, с. 39].

Тяжіння та відштовхування, властиві параноїдальній та чудовній машинам, викликають стан нервового напруження, завдяки якому тіло без органів збуджується, на ньому з'являються смуги інтенсивності, потенціали, пороги та шкали, і, здавалося б, ось він – ґрунт для Едіпа. Та ні, автори «Анти-Едіпа» пояснюють суть цього життєвого руху двома способами, і в жодному з них і гадки немає про Едіпа. «Спосіб перший (коротший шлях): диз'юнктивні вузли на тілі без органів утворюють концентричні кола навколо машин бажання; таким чином, суб'єкт – залишковий продукт процесу виробництва машин бажання, додаткова деталь машини – курсує колами від одного до наступного. Центральне місце, що його посідає машина, йому не властиве, він завжди перебуває на периферії, невизначений, ексцентричний, що *впливає* зі станів, які він минає. Описувані отим Невловимим криві свідчать про те, що сімейство тут ні до чого. Другий спосіб, складніший, можна подати подібним чином: завдяки параноїдальній та чудовній машинам співвідношення між тяжінням та відштовхуванням на тілі без органів викликають у безшлюбнісній машині низку позитивних станів; породжуваний кожним із таких станів суб'єкт знову народжується у наступному, визначальному для нього на той момент, споживає усі ті стани, які зумовлюють його перенародження (тобто стан, що його переживає суб'єкт, є первинним стосовно самого суб'єкта переживання)» [1, с. 41]. Наслідком безшлюбнісної машини є суб'єкт, що постійно кочує поверхнею тіла без органів, котрий не має ні фіксованої ідентичності, ні персональності. Функція його полягає у породженні та споживанні діяльності, у забезпеченні становлення та реалізації виробництва бажання, його вічного повернення. Перед нами несподівано з'являється варіація ніцшеанської ідеї вічного вороття, адже «суб'єкт проходить увесь окіл того кола, де Я зраджує центрові, полишає його. У центрі ж перебуває машина бажання, безшлюбніста машина вічного вороття» [1, с. 42]. Завдяки співвідношенню інтенсивностей суб'єкт проникає до тіла без органів, де він здійснює певні становлення, падіння та підйоми, міграції та пересування. Проникнення суб'єкта в тіло без

органів викликає здійснення розподілу рас, культур та інших означальних утворень, що являють собою зони інтенсивності або поля потенціалів на тілі без органів, а щоб перейти від одного поля до іншого, необхідно змінити індивідуальність та стать.

Отже, на думку французьких філософів, у класичному психоаналізі відбувається процес розмивання виробництва бажання, а засобом такого розмивання стають фігури батьків. Засобом боротьби з Едіпом можуть стати часткові об'єкти, оскільки останні не репрезентують фігури батьків, не виражають сімейні відносини, вони – лише деталі машин бажання, що беруть початок у процесі і первинних відношеннях виробництва, котрі не зводяться до тих, що реєструються в образі Едіпа. Часткові об'єкти нічого не репрезентують, вони є лише носіями відношень виробництва і здійснюють розподіл агентів виробництва та антивиробництва. Едіп існує лише у відкритому соціальному полі, в царині виробництва, яка безпосередньо інвестована лібідо, тому й поява батьків можлива лише на реєстраційній поверхні, де відбувається запис виробництва бажання. Дитина пізнає життя саме серед часткових об'єктів та в неродинних відносинах, ставлячи перед собою питаннями: Що є Я? Що означає жити? У її запитаннях не зустрічаються фігури батьків, бо вона постає як метафізична істота, котру не можна обмежити рамками Едіпа. «Несвідоме – це сирота; воно продукує само себе у тотожності природи й людини. Самопродукування несвідомого розпочинається там, де суб'єкт картезіанського *cogito* відкриває себе поза батьками, а також там, де один мислитель-соціаліст відкрив у виробництві єдність природи й людини, де відкриває себе незалежність циклу від безкінечної батьківської регресії» [1, с. 65]. Психоаналіз не впроваджує нічого нового, а лише продовжує розпочате психіатрією XIX століття, розробляючи родинний та моральний дискурс розумової патології, бере участь у тотальній буржуазній репресії, бо значно простіше тримати європейців у «Едіповому ярмі», ніж сприяти справжньому визволенню.

Шизоаналіз відмовляється визнавати родинну структуру тією матрицею, у межах якої постійно борсається суб'єкт, заперечує будь-яку можливість «батьківського означального». У цьому зв'язку Дельоз та Гваттарі не згоджуються з Ж. Лаканом, котрий використовував «насильницьку едіпізацію» пацієнта, тлумачачи відсутність Едіпа як прогалину в структурі. Це постає ще одним проявом закону *double bind*, коли «той, від кого у символічному плані відмовляється за строком давності», знову з'являється в реальності, набувши форми галюцинації» [1, с. 108]. Наслідком такої стратегії постає інтерпретація історико-політичних подій як «сукупності уявних ідентифікацій».

З точки зору шизоаналізу, не існує едіпівського трикутника, є лише певний момент вписування окремого цілого (сім'я) в нередукований та відкритий часовий простір (суспільство), а Едіп завжди відкритий щодо відкритого соціального поля. Зчеплення батьківських фігур може бути порушене наявністю ще одного елемента (інший чоловік або інша жінка). Тому едіпівський трикутник – «це нещільно закритий трикутник, просотуваний, розідраний трикутник, звідки вивергаються на волю струми бажання, спрямовуючи свій плин до інших обривів... Це власне те зчеплення батьківських фігур, щільний борецький захват, через який трикутників не дано бути закритим, самодостатнім, марно претендуючи на вираження, або репрезентацію інакшої природи агентів, носіїв інакшої природи відносин, сумнівних для самого несвідомого» [1, с. 113]. Родина за самою своєю природою є ексцентричною та децентрованою. Лібідо пронизує Едіпову структуру, визначаючи завдяки диз'юнктивним інвестиціям «поза-родинні», «суб-родинні» перервності, що виступають формами суспільного виробництва, пов'язаними із виробництвом бажання. Родина є стимулом, але це лише чинник організації або дезорганізації.

Несвідоме, завжди залишаючись суб'єктом, самопродукує та самовідтворює себе. Воно не дотримується шляхів генерації від одного тіла до іншого, оскільки тіло в його організації є не суб'єктом, а об'єктом відтворення у генерації, тоді як єдиний суб'єкт відтворення – саме несвідоме, занурене в кругообіг виробництва. Утіхою для *его* постає не сексуальність, а саме генерація як перехід від одного тіла до іншого, як продовження *его*, завдяки чому несвідоме відтворює себе. Отже, якщо для психоаналізу цілком природно звучить теза: «Спочатку був Едіп», то для шизоаналізу початок усього можна відшукати у лібідозних інвестиціях виробництва бажання, у тому водоспаді бажання, що поглинає всі об'єкти, котрі зустрічаються на шляху. Саме тому для шизоаналізу горезвісна «скеля кастрації» не становить перепону, він не зациклений на фалоцентризмі (пригадаймо засадничий концепт – «тіло без *органів*!»), а Едіп – лише певний тип лібідозного інвестування соціального поля, його продукування та формування. Тіло в організації несвідомого є об'єктом відтворення в генерації, а єдиним суб'єктом відтворення постає саме несвідоме, занурене в кругообіг виробництва. Ці аргументи наводяться Дельозом та Гваттарі для обґрунтування тези про вічне сирітство несвідомого, котре споконвіку само породжувало себе в тотожності природи та людини, світу та людини.

На основі проведеного аналізу автори «Анти-Едіпа» визначають такі переваги шизоаналізу:

- 1) протиставлення часткового та неспецифікованого застосування коннективних синтезів глобальному та специфікованому едіпівському застосуванню;
- 2) інклюзивне, або необмежувальне застосування диз'юнктивних синтезів протистоїть едіпівському – ексклюзивному та обмежувальному застосуванню;
- 3) номадне та багатозначне застосування кон'юнктивних синтезів протистоїть сегрегаційному та дво/однозначному застосуванню.

Дельоз та Гваттарі доходять висновку, що у психоаналізі відбувається певне накладання (*аплікація*), коли багатозначність реальності підводиться під символічне відношення між двома артикуляціями (те, що є, та те, що воно мало сказати), а виробничі відносини й агенти виробництва, а також відповідні їм лібідозні інвестиції, розуміють лише як аплікації на тлі родинного відтворення. Єдина заслуга психоаналізу – запровадження трансферного Едіпа, завдяки чому суб'єкт оволодіває предметом свого воління.

Значно могутнішою силою, ніж психоаналіз, родина та ідеологія разом узяті, постають сили суспільного виробництва, сили відтворення та репресії.

Недолік психоаналізу Дельоз та Гваттарі вбачають у зведенні множинності (*multiplicité*) бажання до бінарної логіки закону структури та його відсутності. Психоаналіз завжди діє за принципом «кальки», тобто «підганяє» будь-яке бажання або висловлювання до генетичної вісі або до структури, котра перекодовує його, завжди видобуває кальки або фотографії несвідомого, тоді як шизоаналіз діє за принципом ризоми (*rhizome*) (або, простіше, певної мапи, що має бути роз'ємною, здатною до підключення та перевертання, якій властиве прагнення до модифікації на множинних входах та виходах, наявні лінії вислизання), а тому відкидає будь-яку думку про декальковану фатальність, яким би іменем її не називали: божественна, апагогічна, історична, економічна, структурна, спадкова або синтагматична.

Психоаналіз підкорює несвідоме структурним системам у вигляді дерева, ієрархічним графікам, центральним органам, фалосу – тобто він не здатний змінити систему в цьому відношенні, а тому на диктаторській основі інтерпретації несвідомого засновує власну диктаторську владу, а свобода маневрування в ньому геть обмежена.

Шизоаналіз, навпаки, досліджуючи несвідоме як нецентровану систему, як машинний рівень довершених автоматів (а це в даному разі і постає як ризома), надає несвідомому значний рівень свободи, постає як виробництво несвідомого. Ризома визволяє сексуальність не лише в плані розмноження, а навіть у самій здатності до статевого розмноження.

Шизоаналіз характеризується двома аспектами – руйнуванням несвідомих виражальних псевдоформ та відкриттям несвідомого інвестування соціального поля через бажання. Для шизоаналізу несвідоме нічого не важить, воно створює машини бажання, що функціонують у соціальних машинах. Несвідоме завжди й уже є машиною, яка функціонує, машиною бажання, а не структурою, позбавленою апетиту.

Висновки

Традиційний психоаналіз визначається Дельозом та Гваттарі як «едіпізований», безпосередньо пов'язаний з капіталістичним репресивним апаратом. На відміну від нього, шизоаналіз, заснований на понятті «виробництво бажання» (*production désirante*), відкидає будь-який зв'язок з репресивним апаратом суспільства і стверджує закони природного бажання. Значно могутнішою силою, ніж психоаналіз, родина та ідеологія разом узяті, постають сили суспільного виробництва, сили відтворення та репресії.

Для шизоаналізу цілком виправданою стає теза про те, що бажання є «виробником реального і в реальності», реальність, що є його результатом, «впливає з пасивних синтезів бажання як само-продукування несвідомого» [1, с. 46], тому немає особливої форми існування, котру можна було б назвати «психічна реальність». Оперуючи твердженням К. Маркса про наявність не потреби, а пристрасті як форми буття природного і чуттєвого об'єкта, Дельоз та Гваттарі роблять висновок, що не бажання спирається на потреби, а, власне, потреби самі викликані бажанням, бо становлять побічний продукт реального виробництва бажання. Потреба постає тим штучним елементом, який привноситься у природну та соціальну реальність саме завдяки існуванню бажання. Потреба являє собою побічний продукт на стадії анти-виробництва, де привласнюються продуктивні сили, а тому можна штучно створити дефіцит навіть у межах виробничого наддостатку. Тому й закономірним бачиться висновок про те, що суспільне виробництво реальності та виробництво фантазмів бажання не існують окремо одне від одного. Обмеженість психоаналізу, на думку авторів «Анти-Едіпа», полягає в тому, що він пояснює лише «негативне», «суб'єктивне», «гальмівне» у соціальній сфері, наслідком чого є дуалізм реального об'єкта раціонального походження та ірраціонального продукуванням фантастичного. Головна вада психоаналізу в тому, що «він не визнає існування загального виміру, перетину соціальної сфери і бажання» [1, с. 49]. Урятувати становище може лише категорія «виробництво бажання», оскільки лише вона поширюється на всі форми реальності – як раціональні, так і ірраціональні.

У своїй критиці психоаналізу Дельоз і Гваттарі приходять до твердження про необхідність звільнення несвідомого від едіпізації й усіх пов'язаних із нею характеристик. Для цього потрібно детально вивчити «виробництво бажання», розкрити прихований у ньому «революційний шизофренічний потенціал», показати соціальний зміст бажання.

Список літератури

1. Дельоз Ж., Гваттарі Ф. Капіталізм і шизофренія: Анти-Едіп. – К. : КАРМЕ-СІНТО, 1996. – 382 с.